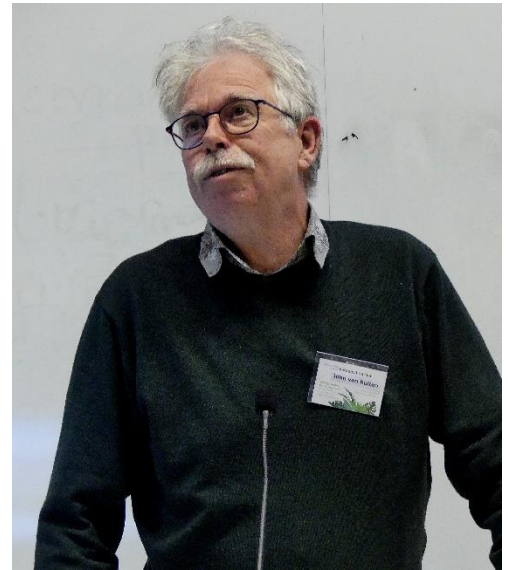

Verslag Winterlezing 2025

De grote zaal van het Lipsius zat behoorlijk vol, we konden ons verheugen in ruime belangstelling voor onze Winterlezing. Voorzitter John van Ruiten heette ieder welkom en met name burgemeester Peter Heijkoop en de spreker van de avond, Steffen Nijhuis. De Vriendenstichting neemt dit jaar afscheid van twee bestuursleden. Ton van Zijp neemt na 12 jaar (dat is de maximale zittingstermijn) afscheid van het bestuur. Ook Gerbrand van den Ban stopt door omstandigheden met zijn bestuurswerk. We zijn beiden zeer erkentelijk voor hetgeen zij voor de Hortus, de Vriendenstichting en voor u allen gedaan hebben. We zijn blij dat we hun opvolgers snel konden vinden na een oproep aan Vrienden: Roel Nikkessen en Marcel Welsink komen ons bestuur versterken. Beide directieleden van de Hortus, Peter Inklaar en Paul Keßler, nemen dit voorjaar afscheid. Op onze Vriendendag op 12 april gaan wij hierbij stil staan.

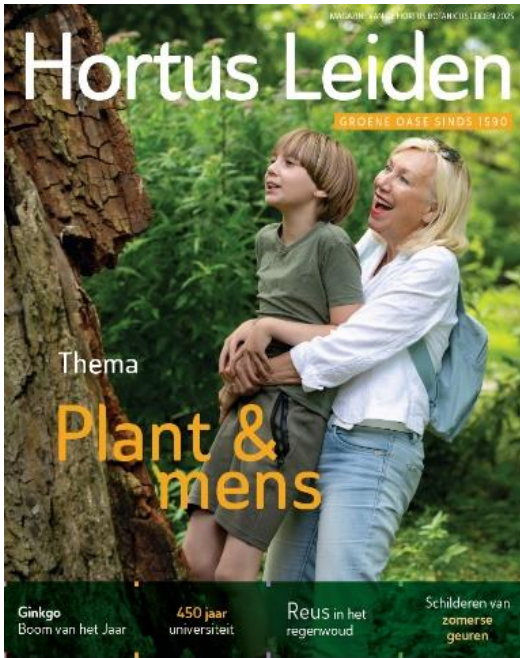

Paul Keßler zal dan een afscheidscollege voor u verzorgen. Tom Schreuder volgt Peter Inklaar op als directeur bedrijfsvoering. De procedure voor opvolging van Paul Keßler loopt. De groei zit er in het aantal Vrienden goed in. We zijn de afgelopen weken dik over de 2000 heengegaan. Dat is met name te danken aan de heel actieve inzet van onze frontoffice medewerkers die regelmatige bezoekers benaderen met de vraag Vriend te worden. En dat werkt! En tenslotte, de *Ginkgo biloba* is boom van het jaar geworden en gaat meedoen aan de Europese verkiezing. Stemt allen!

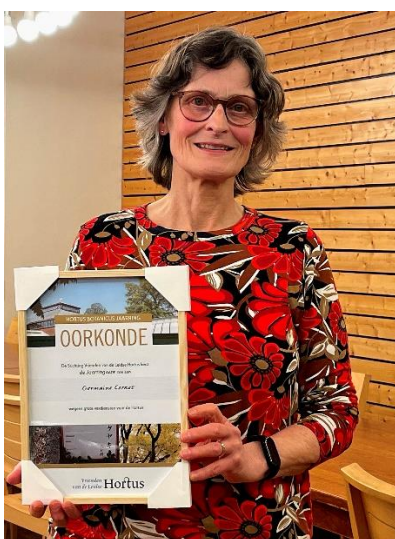

Hoofdredacteur Adri Mulder presenteerde 'Hortus Leiden' 2025, de achtste editie alweer. De redactie heeft geprobeerd diverse aspecten van het brede thema Plant & mens te belichten. Daarnaast is er ook aandacht voor andere zaken zoals het 450-jarig bestaan van universiteit en de tentoonstelling Planten & Planeten in de Oude Sterrewacht. Adri benadrukte dat de productie van het magazine op een heel duurzame manier gebeurt.

Het eerste exemplaar werd in ontvangst genomen door burgemeester Peter Heijkoop. Adri dankte hem voor zijn bereidheid hiertoe: fijn dat de Vrienden van de Hortus zo met hem kennis konden maken. 'U komt uit Dordrecht en daarom zult u verheugd zijn te horen dat er in het kader van de CO₂-compensatie van het magazine per CO₂-ton vijf euro naar de Nieuwe Dordtse Biesbosch gaat. Wij hopen dat het lezen van dit magazine u, en ook alle andere lezers, zal inspireren nog vaak de Hortus, parel van Leiden, te bezoeken.' De burgemeester toonde zich ingenomen met het mooie blad. Hij leest zijn kinderen voor uit Otto de neushoorn, maar van nu af gaat hij ze ook voorlezen uit het Hortusmagazine. En hij gaat zeker samen met zijn gezin vaak de Hortus bezoeken, blij als hij is met zo'n geweldige botanische tuin midden in zijn gemeente!

Vervolgens reikte John van Ruiten de Jaarring 2025 uit aan Germaine Cornet. De Jaarring is een blijk van waardering voor iemand die zich belangeloos zeer verdienstelijk heeft gemaakt voor de Hortus. De ontvanger van de Jaarring is voor één jaar adoptant van de prachtige *Zelkova serrata* in de Von Sieboldtuin. Germaine ondersteunt vrijwillig al ruim 15 jaar de collectiebeheerder. Zij helpt met alle facetten van het werk van die beheerder. Zij maakt etiketten, bordjes (duizenden!) en foto's en completeert databestanden. Ze werkt met moderne systemen en apparatuur en verwerkt Latijnse namen en herkomstgegevens heel accuraat.

En, zij laat zich daarnaast net zo gemakkelijk inzetten voor allerhande andere klussen (bijvoorbeeld in het archief) die gedaan moeten worden. John overhandigde Germaine de bijbehorende oorkonde.

Germaine dankte heel hartelijk voor de eer. Zij is heel blij met de Jaarring. Zij werkt met veel plezier op het kantoor van de Hortus en ze is blij met alle gezelligheid met haar collega's.

John van Ruiten introduceerde Steffen Nijhuis, sinds 2016 hoogleraar *landscape-based urbanism* aan de TU Delft. Hij studeerde landschapsarchitectuur in Wageningen en deed een promotieonderzoek in Delft. Hij is ook opgeleid als hovenier. Hij is internationaal bij vele projecten op het gebied van inrichting van de stedelijke ruimte en landschapsplanning betrokken. In zijn presentatie van vanavond zien we veel van die activiteiten terug. En hij zal ons vooral meenemen in zijn gedachten en mening over de vraag hoe die stedelijke omgeving beter in harmonie met de natuur ingericht kan worden.

Landschapslogica
Ontwerpen met natuur,
mensen en geschiedenis

© 2023 by author. This presentation or its content may not be distributed without permission.

TU Delft Delft University of Technology
Vrienden van de Leidse Hortus
prof. dr. ing. Steffen Nijhuis

Challenge the future

Landschapslogica: ontwerpen met natuur, mensen en geschiedenis

Hoe kunnen we landschapslogica inzetten voor biodiversiteit, klimaatadaptatie en verstedelijking? Door begrip van landschappelijke systemen en de daarmee samenhangende ecologische en culturele logica als uitgangspunt te nemen voor ruimtelijk ontwerp door de schalen heen: van regio tot achtertuin. Ontwerpen met de natuur, mensen en geschiedenis vormen de kern van de benadering. Zo kunnen we van historische watersystemen ontwerp-principes leren voor duurzaam water- en natuurbeheer in stedelijke context.

Hieronder volgt een gedeeltelijke weergave van wat Steffen Nijhuis heeft verteld. Het was onmogelijk alles te beschrijven.

Verstedelijking neemt toe, steeds meer mensen wonen in steden. En die nemen daardoor steeds meer ruimte in en dat gaat vaak ten koste van natuurgebieden. Daar komt bij dat natuur en biodiversiteit ook lijden onder klimaatverandering. Daarom is het belangrijk het landschap als basis te nemen bij ruimtelijke ordening en stadsplanning en niet, zoals nu gebruikelijk, de economie.

Landschap als basis

Landschappelijke aanpak voor duurzame verstedelijking, biodiversiteit en klimaatadaptatie

- Ruimtelijk ontwerp en onderzoek
- Sociaal-ecologisch inclusief
- Lange en korte termijn
- Meerschallig: van regio tot achtertuin
- Transdisciplinair

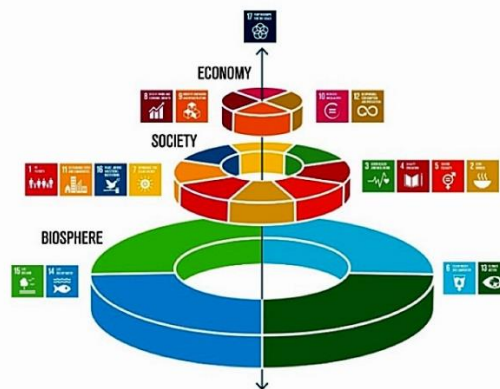

Image: Azote Images for Stockholm Resilience Centre, Stockholm University

In Nederland bestaan twaalf verschillende typen landschap. Bekijk de waarde daarvan niet alleen door een economische bril, maar houd ook rekening met gezondheid en klimaatadoptie. Een dijk bijvoorbeeld houdt niet alleen water tegen, maar vormt ook een belangrijke ecologische zone.

Veenlandschap

Zandlandschap

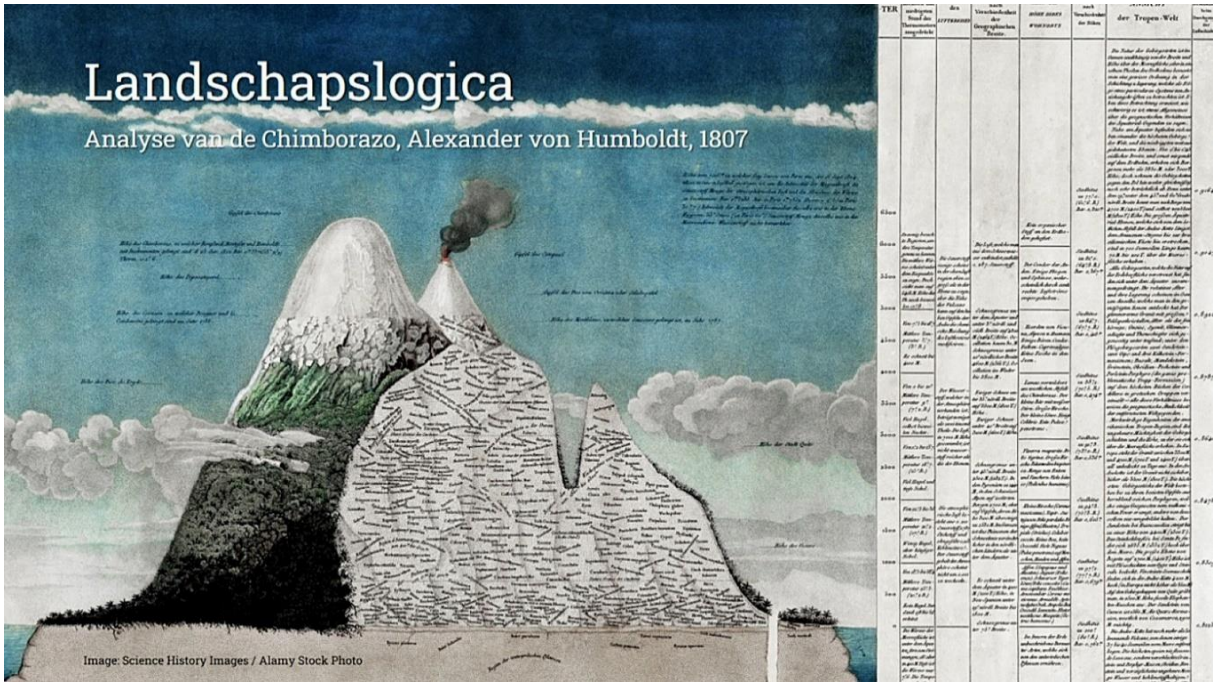

Landschap van het noordelijke zeeleigebied

Droogmakerijlandschap

De eerste die interdisciplinair onderzoek deed naar de invloed van klimaat, hoogte, bodem en menselijke cultuur op landschap was Alexander von Humboldt (1769 – 1859). Hij bracht nauwgezet de vegetatie van laag naar hoog op Chimborazo vulkaan in Equador. Hij kwam tot de conclusie dat je de opeenvolgende vegetaties van laag naar hoog op de vulkaanhelling kunt vergelijken met de vegetaties van de evenaar naar de polen.

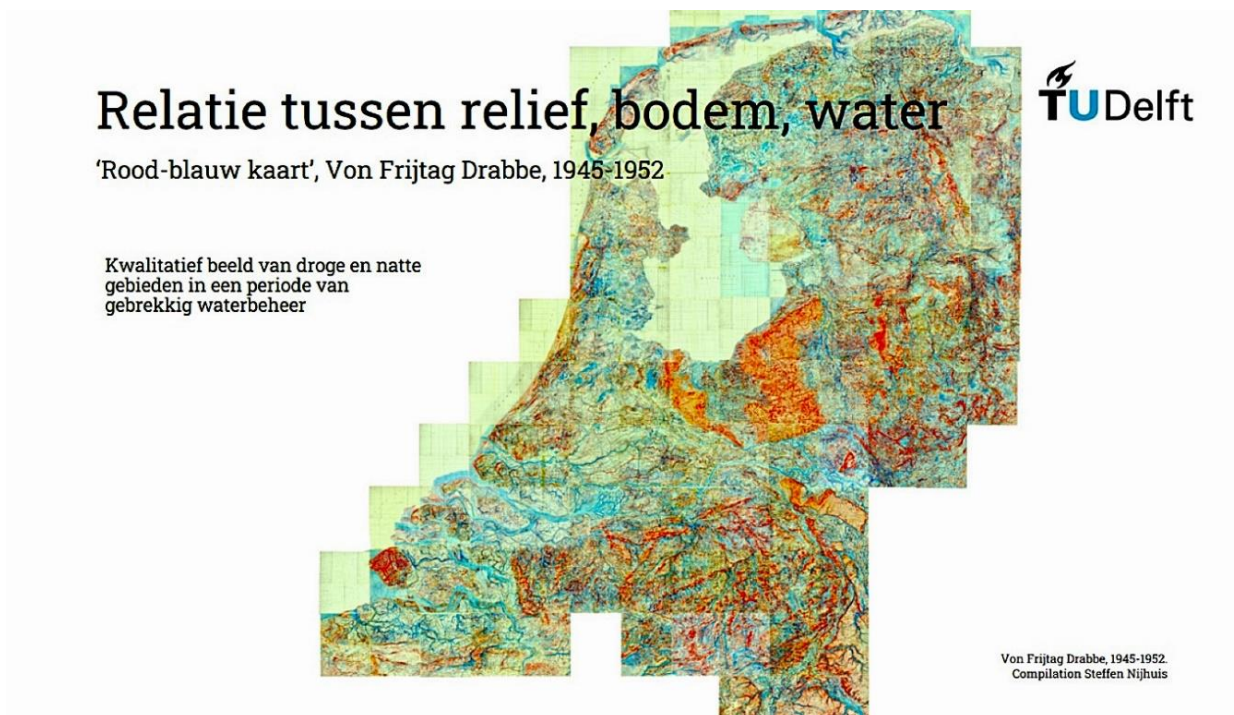
Bij toekomstbestendige, duurzame ontwikkeling moet je ten faveure van mensen, maar ook planten dieren het geheel in de logica van het landschap bekijken, niet uitgaan van gefixeerde modellen, maar het ontwerp aanpassen aan de omstandigheden. En daarbij via een uitwisseling met bewoners, experts en ecologen samen tot nieuwe ideeën komen.

Een goede kaart van het gebied met grondsoorten, sedimentatiepatronen en waterhuishouding maakt het overzichtelijk. Op basis daarvan kan de discussie gericht gevoerd worden.

In de tweede Wereldoorlog lag het watermanagement in Nederland stil met als gevolg dat sommige gebieden natter werden en andere droger. Von Frijtag Drabbe bracht dit in kaart, hetgeen een mooi inzicht geeft in de hydrologie van de bodem. Natuurlijk vegetatie is een uitdrukking van wat er in de bodem gebeurt. Hiermee moet rekening worden gehouden en dat gebeurt nu vaak niet bij stedelijke beplantingsplannen.

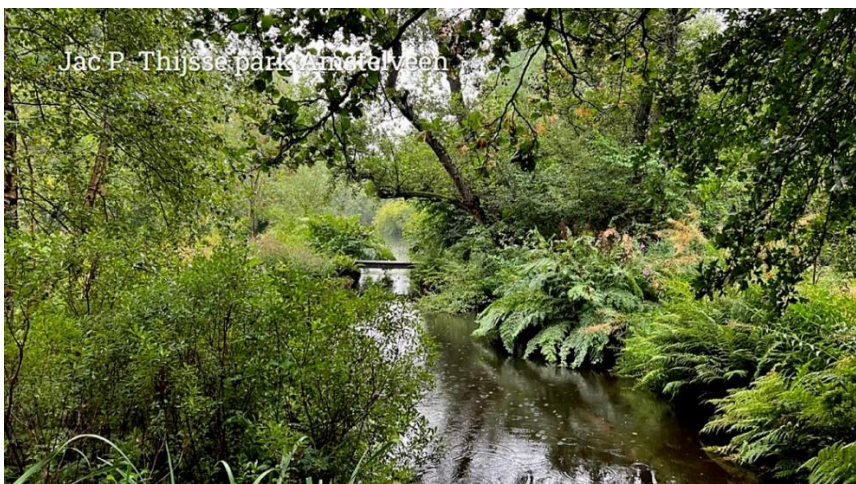
Voorbeelden van ontwerpen die uitgaan van de natuur:

Kerkebos Bij het ontwerpen van deze wijk in Zeist is het bestaande landschap als uitgangspunt genomen: bomen zijn blijven staan en de wegen volgen natuurlijke sporen. Er staan dure huizen maar er is ook sociale woningbouw.

Getijdeoever in Rotterdam

Jacques P. Thijssse heemtuin in Amstelveen

Stedelijk habitats zijn diverser dan onze huidige landbouwgebieden. In Duisburg zijn ecologisch interessante parken op voormalige industriegebieden ontwikkeld. In Delft huist een slechtvlak in een toren. Ook in Leiden hebben we een slachtvlak in de toren van de oude gasfabriek.

Steden moeten zo worden ontworpen dat zij een gezonde en prettig omgeving vormen voor mensen, denk hierbij ook aan klimaatverandering. Je zou vanuit je huis drie bomen moeten kunnen zien, 30 % van een wijk moet uit verkoelende schaduwplekken bestaan en op 300 m afstand van je huis moet er een park zijn. Dit is de zogenaamde 3-30-300-regel. Sociale infrastructuur is ook belangrijk. In Nijverdal is een weg omgezet in een stroompje met planten en ontmoetingsplekken. Kinderen moeten buiten kunnen spelen.

Sinds de Tweede Wereldoorlog heeft veel ruilverkaveling plaatsgevonden waardoor hagen zijn verwijderd en sloten zijn rechtgetrokken. Er is hierbij gestreefd naar het zo snel mogelijk laten afvloeien van water. Nu worden in toenemende mate beken in ere hersteld en wordt de sponscapaciteit van landgoederen hersteld. Middeleeuwse verkavelingspatronen komen weer aan het licht. Men leert van lokale gebruiken en maakt gebruik van inheemse traditionele en ecologische kennis, zie de vloeiveiden in Haaksbergen en het dijk-vijver systeem in China.

Leert van lokale gebruiken en maakt gebruik van inheemse en traditionele ecologische kennis

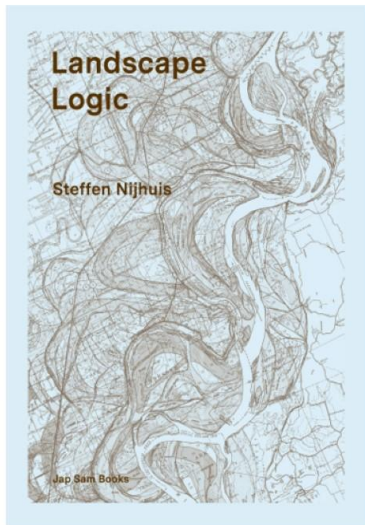
Vloeiveiden, Lankheet, Haaksbergen (NL)

Foto: Jan Dolfing

Dijk-vijversysteem, Hangzhou (China)

Foto: Guo Wei

Landschap als levend systeem

- Landschap verbindt schalen, mensen en thema's
- Van regio tot achtertuin
- Verleden, heden en toekomst

Landschapslogica als basis van het ontwerp

- Hoogteligging, bodem en water als uitgangspunt bij bebouwing, beplanting, infrastructuur, etc.
- Ontwikkeling van natuurlijke leefgebieden, soortgerichte ontwikkeling en natuurlijke processen (gebiedsgrootte, randen, corridors en netwerken)
- Gebruik maken van cultuur- en landschappelijk erfgoed historische landschapsstructuren en elementen
- Klimaatadaptatieve, gezonde en inclusieve openbare ruimte.

Samen denken, ontwerpen en doen

- Globaal denken, regionaal plannen en lokaal handelen
- Onderzoek en ontwerp
- Transdisciplinair

De toehoorders hebben genoten van deze zeer interessante Winterlezing en ze hebben er veel van geleerd. John van Ruiten dankte Steffen Nijhuis dan ook heel hartelijk!

Tekst: Adri Mulder, beeld: Adri en Maarten Mulder, Roderick Bouman en uit de presentatie van Steffen Nijhuis